3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#text.

4. Кримінальний процес мультимедійний навч. посіб./ Особливі порядки кримінального провадження [О. Ю. Хабло, Я. Ю. Конюшенко, І. В. Чурікова] 2016 [сайт]. URL: https://arm.naiau.kiev.ua/books/public_html/info/home.html.

Гальченко Вікторія Сергіївна,
ад'юнкт відділу докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННІ ДОКАЗИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На сьогодні електронні докази стають все більш важливими у процесі доказування, оскільки технології займають провідне місце у нашому повсякденному житті.

У кримінальному процесі докази відіграють дуже важливу роль, а з поширенням електронних технологій все частіше використовуються електронні докази. Такі докази можуть надати важливу інформацію при розслідуванні різних кримінальних правопорушень.

Зазначимо, що у кримінальному процесуальному законодавстві відсутнє визначення електронних доказів. Законодавець обмежується лише загальним визначенням, відповідно до якого доказами є фактичні дані, отримані у передбаченому Кримінально процесуальним кодексом України порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ч. 1 ст. 84 КПК України). Відповідно до ч. 2 ст. 84 КПК України процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи та висновки експертів [4]. Таким чином, законодавець не виділяє електронні докази як окремий вид.

Натомість Ю.Ю. Орлов та С.С. Чернявський пропонують законодавчо визначити самостійним джерелом доказів електронні відображення – цілісну систему відомостей та (або) комп'ютерних інструкцій в інформаційній мережі або на технічному носії, яка може бути використана як доказ факту чи обставин, що встановлюються під час кримінального провадження [5, с. 21].

Рада Європи визначає електронні докази як будь-які докази, отримані з даних, що містяться на будь-якому пристрої або вироблені ним, функціонування якого залежить від програмного забезпечення або даних, що зберігаються або передаються через комп'ютерну систему чи мережу [6].

Електронні докази мають спільні риси з традиційними доказами, але водночас мають низку унікальних характеристик: 1) їх не видно неозброєним оком: вилучити їх подекуди може лише спеціаліст; 2) вони є нестійкими, за певних обставин інформація в

пам’яті пристрою може бути змінена або втрачена. Наприклад, у разі розрядки пристрою або недостатності пам’яті система накладає (записує) нову інформацію замість попередньої, а це значить, що й докази можуть бути знищені. Комп’ютерна пам’ять може бути пошкоджена або знищена під впливом фізичних факторів (високий рівень вологості, висока температура) та електромагнітних хвиль; 3) їх можна копіювати без втрати якості необмежену кількість разів, і будь-яка наступна копія не буде відрізнятися від оригіналу [2, с. 125]; 4) можуть як бути створені людиною, так і бути результатом функціонування інформаційної системи; 5) вільно переміщуються в електронній мережі без технічного носія та не мають нерозривного зв’язку з матеріальним носієм; 6) потребують специфічного порядку збирання, перевірки й оцінки [1, с. 252].

Особливості доказування у кримінальному процесі за допомогою електронних доказів включають, те що електронні докази можуть бути збереженими великою кількістю даних, які можуть включати текстові повідомлення, електронну пошту, веб-сайти, мультимедійні файли; для використання електронних доказів у кримінальному процесі важливо забезпечити їх аутентичність та цілісність (це може здійснюватися шляхом аналізу метаданих, підписування електронних документів тощо); електронні докази можуть бути легко змінені чи підроблені, тому необхідно мати механізми для визначення їхньої достовірності.

Під час роботи з електронними доказами спеціалісти рекомендують дотримуватися таких принципів:

1. Законність. Працівники та підрозділи, що провадять розслідування і досліджують докази в електронній формі, зобов’язані дотримуватися чинного законодавства, загальних процесуальних та криміналістичних принципів.

2. Цілісність даних. Дії фахівця не повинні призводити до матеріальних змін даних, електронних пристроїв чи носіїв інформації, які можуть використовуватись як докази.

3. Документування процесу. Документують будь-які дії, виконувані стосовно електронних доказів, і зберігають ці документи на випадок перевірки, щоб незалежна третя сторона могла повторити ці дії та отримати аналогічний результат.

4. Експертна підтримка. Якщо передбачається, що при огляді (обшуку) можуть бути виявлені електронні докази, отримують підтримку фахівців (спеціалістів), забезпечивши, за можливості, їхню присутність на місці події. 5. Відповідна фахова підготовка. Якщо при огляді (обшуку) відсутні фахівці з електронних доказів, першочергові дії на місці події здійснюють особи, які мають необхідні знання та навички для виявлення і збирання доказів.

6. Розумна обережність. Уникають будь-яких навмисних або ненавмисних дій, які можуть призвести до пошкодження потенційних доказів, представлених у цифровій формі [3, с. 9].

Отже, в підсумку зазначимо, що загалом електронні докази можуть бути цінним інструментом у кримінальному провадженні, але вкрай важливо правильно з ними поводитись, щоб запобігти будь-яким потенційним проблемам із їх використанням у суді.

Список використаних джерел

1. Алєксєєва-Процюк Д.О., Брисковська О.М. Електронні докази в кримінальному судочинстві: поняття, ознаки та проблемні аспекти застосування. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 2. С. 247–253.

2. Ахтирська Н.М. До питання доказової сили кіберінформації в аспекті міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Сер. Право. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 123–125.

3. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях : метод. реком. / М.В. Гуцалюк, В.Д. Гавловський, В.Г. Хахановський та ін.; за заг. ред. О.В. Корнейка. Вид. 2-ге, доп. Київ : Вид-во Нац. акад. внутр. справ, 2020. 104 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17.

5. Орлов Ю.Ю., Чернявський С.С. Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2017. № 1 (13) С. 12–24.

6. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on electronic evidence in civil and administrative proceedings. Council of Europe:website.URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=0900001680902e0c.

Гаркот Діана Юріївна,
аспірантка кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська
юридична академія»

ФОРМУВАННЯ ПОКАЗАНЬ ІЗ ЧУЖИХ СЛІВ: КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

У доктрині кримінального процесу для позначення початкового етапу доказування використовують три терміни: «збирання доказів», «отримання доказів» і «формування доказів», кожному з яких вчені надають різного розуміння.

Найбільш поширеним з них є термін «збирання доказів», що пояснюється законодавчим підходом до визначення структури доказування, відповідно до якого воно полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження (частина 2 статті 91 КПК України) [1]. Збирання доказів, як вказує Т.В. Лукашкіна, являє собою «діяльність уповноважених на це осіб в порядку, передбаченому кримінально-